

In het spoor van ‘Dikke Janneke’

Door MARTIN STEENBEEKE

Ze zijn er wel, maar ook weer niet. Verscholen in burchten blijven dassen op het landgoed grotendeels buiten beeld. De Dassenwerkgroep Twente houdt ze in de gaten. “Ik geniet hiervan.”

“Zie je die zandkop daar?” Gerard Berendsen wijst door de bomen op een verhoging in het bos, enkele tientallen meters verderop. Het is een dassenburcht. Slingerend tussen boomstammen en paddenstoelen bereiken we het bouwwerk. Er bovenop zien we her en der om ons heen holen in de grond. Het zijn ‘pijpen’, openingen die toegang geven tot een ondergronds gangenstelsel met kamers dat tot wel vijf meter diepte de grond ingaat. Berendsen zakt door de knieën en wijst op pootafdrukken, vachtharen, plukken gras en zand dat uit de burcht is gewerkt. Het bevestigt de bewoning maar van de dieren zelf is niets te zien. “Waarschijnlijk hebben ze ons al gehoord”, zegt hij met gedempte stem. Sowieso laten dassen zich overdag niet of nauwelijks zien. Pas in het donker komen ze bovengronds, om dreutelend door de wijde omgeving voedsel te verzamelen.

Spitse snuit

Gerard Berendsen is voorzitter van de Dassenwerkgroep Twente. Deze stichting met dertig vrijwilligers zet zich in voor het behoud van de das en andere marterachtigen. Om uitleg te geven over de werkzaamheden bezoeken we een burcht in een voor het publiek afgesloten bosgebied op Twickel. De exacte locatie mag niet bekend worden, evenals het aantal burchten en dassen op het landgoed. “Hou het maar op enkele tientallen dassen”, zegt Berendsen. Zo moet voorkomen worden dat de dassen onnodig worden gestoord. Want helaas merken de vrijwilligers wel eens dat een burcht door menselijk handelen – bewust of onbewust – beschadigd of vernield is. ➤

foto:Gerard Berendsen

Het is een van de bedreigingen voor het marterachtige roofdier met de karakteristieke spitse snuit, korte poten en brede staart.

Bescherming

In de jaren tachtig was de das in Nederland, voornamelijk door vervolging, bijna uitgestorven. Van de naar schatting 12.000 dassen rond 1900 waren er nog zo'n 1200 over. Dankzij beschermende maatregelen steeg de populatie. De das mag volgens de Wet natuurbescherming niet gedood of verstoord worden. De bescherming geldt ook voor de burchten, die niet betreden of vernield mogen

worden, en het leefgebied. Inmiddels leven er in het werkgebied van de Dassenwerkgroep Twente weer iets meer dan tweehonderd. Maar de laatste jaren is de groei tot stilstand gekomen. Infrastructurele projecten die het leefgebied aantasten, een verschaalde bodem en klimaatverandering vormen een bedreiging.

Regenwormen

Dassen zijn alleseters maar in extreem droge zomers, zoals enkele jaren geleden, vinden jonge exemplaren onvoldoende voedsel. Ongeveer tweederde haalt dan de eerste verjaardag niet. "Zo'n zeventig procent van het voedsel bestaat uit regenwormen. Per nacht eten ze er wel zo'n tweehonderd, daar zijn ze heel bedreven in." Ook eten ze kevers, valfruit, slakken, muizen en jonge konijnen. In droge periodes zwermen hongerige dassen uit over een groter gebied en dat verhoogt de kans om op wegen of het spoor te sneuvelen. De wolf en de oehoe zijn voorbeelden van natuurlijke vijanden. "En vergeet de mens niet", zegt Berendsen. Er zijn stropers actief, sommige

jagers zien het verschil tussen een vossen- en een dassenburcht niet en er zijn agrariërs die de dassenstand willen terugbrengen omdat ze schade kunnen toebrengen aan gewassen en landerijen. "Soms eten ze mais. Maar dassen helpen de landbouw ook door schadelijke larven als emelten en engerlingen te eten."

Ruimte voor meer

Berendsen, opgeleid bioloog, is een fan van de das. Hij was in 1981 een van de oprichters van de stichting Das & Boom. Nadat hij de eerste maal een das in levende lijve had gezien was hij 'verkocht'. "Ik geniet hier echt van", zegt hij om zich heen kijkend op de burcht. De dassenwerkgroepen in Nederland proberen op verschillende manieren de das te helpen. Fysiek, door zich te bekommeren over weesdassen en monitoring van de populatie, maar ook door advisering aan terreinbeheerders en juridische stappen tegen bedreigende ontwikkelingen. "Ons uitgangspunt is samenwerking maar als er geen rekening wordt gehouden met een beschermde diersoort treden we er tegenop." Dassen leven in Nederland vooral op de hogere gronden in het oosten, zuiden en midden van het land. Ze vestigen zich in gebieden met voldoende dekking, weinig verstoring, een groot voedselaanbod en een niet te hoge grondwaterstand.

Gerard Berendsen wijst de ingang van een dassenburcht aan.

In deze regio concentreren de dassen zich vooral op en rond de Sallandse Heuvelrug en het oostelijk deel van Twente. In het gebied ertussen, inclusief het landgoed Twickel, is er volgens Berendsen ruimte voor meer dassenfamilies. Als er voldoende afstand is tussen burchten, verdragen deze elkaar goed.

Weedas

In het Landschaps Ontwikkelingsplan van Twickel wordt de das genoemd als een van de diersoorten waarvan de leefomstandigheden worden bevorderd. Berendsen noemt Twickel 'dassenminded'. Er is goed contact met de terrein- en wildbeheerders die ook de situatie rond de burchten in de gaten houden. Elke keer als vrijwilligers van de dassenwerkgroep een burcht hebben bezocht, wordt in een app opgeslagen wat er ter plekke is geconstateerd. Ook nu pakt hij zijn smartphone om digitaal de aangetroffen sporen, voedselresten en in gebruik zijnde openingen te registreren. "Zo hopen we een goed beeld van de populatie te krijgen". Wat meehelpt is dat er rond een aantal burchten camera's hangen en dat er dassen zijn gechipt. Die dassen zijn afkomstig uit andere leefgebieden en hier uitgezet om de natuurlijke aanwas te laten groeien. 'Dikke Janneke' geldt als voorbeeld. "Dat is een uitgezette weedas die op de burcht is blijven hangen en dit jaar voor drie jongen heeft gezorgd. Via een camera en een chip volgen we haar."

Burcht in uiterwaard.
(foto: Jordy Havekes)

Dassenfamilie

De Dassenwerkgroep plaatst regelmatig weedasden in Twente; de afgelopen acht jaar waren dat er twaalf. Dat is beduidend minder dan de 143 (gemelde) verkeersslachtoffers in diezelfde periode. Acht van deze omgekomen dassen leefden op de terreinen van Twickel. Het landgoed leent zich volgens de dassenwerkgroep bij uitstek voor het plaatsen van weedasden. Eerder dit jaar was er een plan om een dassenfamilie van een landgoed in Soest over te plaatsen naar Twickel, vanwege woningbouwplannen aldaar. Maar hieraan bleken te veel haken en ogen

te zitten. Wel ligt er uit een andere regio inmiddels een nieuwe aanvraag voor het plaatsen van weedasden op Twickel. "Er wordt hard aan gewerkt. Ik hoop dat dit wel doorgaat", zegt Berendsen.

Vrijwilligers van de Dassenwerkgroep plaatsen een weedas bij een burcht.

Slimme dassen op Hof te Dieren

Veel meer dan in Twente leven er dassen op de Veluwe. Er zijn zo'n 440 bewoonde hoofdburchten, maar ook hier heeft de das het de laatste decennia moeilijk gehad. Door een afname van het aantal (bemeste) graslanden en bosakkers en de verdroging nam het aantal regenwormen af. Dassen concurreren bovendien met de vele wilde zwijnen om hetzelfde voedsel. Op het landgoed Hof te Dieren zit de dassenstand weer in de lift. Er zijn ongeveer twintig dassenburchten. De rand van de Veluwezoom

biedt strategisch veel voordelen. De dieren graven hun burchten met name in de hoger gelegen beschutte bosranden en foerageren niet alleen op de bosakkers maar ook in de voedselrijke uiterwaarden.

Beheerder Wilke Schoemaker merkt de laatste tien jaar dat burchten die tot voor kort niet bewoond waren, nu weer bezet zijn.

"Dat heeft ook te maken met ons gerichte beheer. Vroeger werden bosakkers verschraald maar nu brengen we er vaste mest of bokashi op. Dat brengt het bodemleven op gang, met meer wormen en insecten en daar profiteert onder meer de das van."

In de uiterwaarden wordt de das een handje geholpen door de aanleg van landschapselementen zoals heggen en houtwallen. "Zo kunnen dassen beschut vanuit hun burcht door de uiterwaarden lopen en hoeven ze niet meer door het open land." En in die landschapselementen worden ook vruchtdragende bomen geplant. Het valfruit is een kolfje naar de hand voor de das. "Bijvoorbeeld appel en mispel vinden ze heerlijk!" Wilke is onder de indruk van de 'slimheid' van de das. De Gelderse Waard herbergt veel klei, niet bepaald de favoriete grond van dassen om in te graven. Maar ook hier zit het aantal burchten in de lift. "Je verwacht het daar niet maar de dassen weten feilloos onder de delen met de dunste kleilaag het zand te vinden."